

SANG

Årg. 3 • 2022

Sang

Årg. 3 · 2022

Redaktion Lea Wierød Borčak
Uffe Holmsgaard Eriksen

Adresse Skejby Vænge 289, DK-8200 Aarhus

Mail redaktion@tidsskriftetsang.dk

Hjemmeside www.tidsskriftetsang.dk

ISSN 2597-0518

Om tidsskriftet Tidsskriftet SANG er et forum for kritisk refleksion over sang som udtryksform. Vi bringer både forskning i og formidling om alle typer af sang fra alle faglige vinkler.

Manuskript SANG modtager mange typer indlæg, f.eks. artikler, anmeldelser, interviews og kommentarer. For vejledning se: <https://www.tidsskriftetsang.dk/manuskript>.

Støtte Tidsskriftet støttes af Statens Kunstfond.

K:
Statens
Kunstfond

Fællessang – fælles sag? En bog om sang som kollektiv handling

Lea Wierød Borčak og Henrik Marstal
Forlaget Højskolerne
373 sider
2022

Nyt hovedværk om fællessang

Anmeldt af Emma Berggreen Andersen

Med *Fællessang – fælles sag? En bog om sang som kollektiv handling* har fællessangseksperterne Lea Wierød Borčak og Henrik Marstal skrevet det, der nok skal gå hen og blive en grundbog, når snakken om fællessang skal kvalificeres ud over personlige erfaringer og ugennemskuelige floskler.

Den fælles sang undersøges i et bredt spektrum, med fokus på sangformens rolle i dansk kulturliv særligt i det 21. århundrede. Som undertitlen antyder, forstås fællessang som en kollektiv sangform, og kvaliteten af det i fællesskab sungne er i øvrigt

underordnet. Som fællessanger er man både deltager og forbruger – hvis man ikke synger med, går idéen med fællessang fløjten. For nogle, men bestemt ikke alle, er fællessang en del af hverdagslivet.

Netop denne pointe er en af bogens fremmeste bedrifter: én gang for alle at få punkteret tanken om fællessang som et fællesskab, der ”er maksimalt inkluderende for alle” (s. 122). Fællessang dyrkes i snævre kredse, ofte centreret om høj- og efterskoler, foreningsliv mm. Uanset at fænomenet har fået mere opmærksomhed

under corona-nedlukningerne, går det ikke an at opfatte fællessangskultur som allemandseje. Er man flasket op med fællessang, er aktiviteten let afkodelig, men denne tavse viden gives ikke videre til nyankomne, der derfor ender med at opfatte sig som uindbudte til festen eller sågar er uvidende om dens eksistens: ”For fællessang bliver næppe nogensinde så udbredt en foreteelse, som mange ellers antager, det er – eller håber, det skal blive” (s. 52). Velviljen over for fællessang har velsagtens forblændet mangen en fællessangsentusiast til at tro, at fordelene var så umiddelbare, at de ingen forklaring behøvede. Må vi straks blive klogere.

Om sangkulturen i dag fortælles det, at repertoiret er mere elastisk, end vi førhen har set det. Vi synger for sangens egen skyld og ikke for at positionere os politisk, religiøst etc. I dag volder det ingen problemer at synge ”Hil dig, frelser og forsoner” i en ikke-religiøs forsamling, for opmærksomheden er flyttet fra teksten til musikken. Mange sange får derfor en længere levetid i fællessangsrepertoiret, fordi vi ikke på samme måde føler os forpligtede på det strengt dogmatiske indhold. Der argumenteres for dette med henvisning til Lea Wierød Borčaks tidligere anvendte begreb *den melocentriske vending*. Så langt så godt. Men den derpå følgende indikation af,

at det derfor er ligegyldigt, hvad der synges, må jeg opponere mod. En jyde kan være overordentligt begejstret for sjællands-hyldesten ”Vi sletternes sønner”, fordi teksten er smuk og melodien slagkraftig. Ganske rigtigt uden at føle sig forpligtet til at nære varme hjemstavnsfølelser for en egn, hun ikke kender, men hvis Ludvig Holsteins tekst var for gumpetung, ville man vel undvære den og udelukke de nynne Carl Nielsens melodi? Selvom tekstens dogmatik ikke forpligter, må poesien have en vis kvalitet.

Derimod rammer *Fællessang – fælles sag?* virkelig hovedet på sømmet med den særdeles givtige sondring mellem begreberne nationalsang og danmarkssang. Nationalsange har vi talt om i mange år, og herved mener vi som regel sange, hvor det danske forstås som ”noget entydigt positivt og samlende, og som noget, der kalder på de syngendes (ukritiske) agtelse og anerkendelse” (s. 225). Her appelleres til nationalfølelsen med beskrivelser af modersmålet, bøgeskovene og historiske begivenheder, og hertil kan regnes ”I Danmark er jeg født”, ”Der er et yndigt land” m.fl. Danmarkssangene, derimod, ”har en iboende kritik af det danske *per se* som en grundbetingelse” (s. 256) og indeholder gerne en vis portion ironisk distance til danskheden. Det er numre som Gnags’ ”Dan-

mark, dit indre ocean”, Carl Emil Petersens ”Frit land” og Sys Bjerrers ”Fædrelandet”, der sigtes til med denne betegnelse. Det er en tiltrængt nuancering af feltet, som kun kan hilses varmt velkommen.

Borčak og Marstal er gode til at skravere gråzonerne i debatten, så spørgsmål ikke reduceres til enten-eller, men nuanceres med relevant teori og fyldige interviews med aktører fra fællessangens brogede landskab. Sidstnævnte tæller bl.a. Anne Karine Prip, kunstnerisk leder af DR Pige-koret, der fortæller om tilblivelsen af det meget populære DR-program ”Morgensang” med Philip Faber bag klaveret, samt kunstner Niels Lyhne Løkkegaard, der i forbindelse med performancen *Sing Along! (You’re either with us or against us)* peger på det klaustrofobiske ved *Højskolesangbogens* repertoire ved at vakuumpakke bemeldte sangbog. Spektret er bredt og inkluderer også gennemgangen af ”Re-Sepp-ten”s receptionshistorie og genvundne popularitet (hvis den da nogensinde udeblev) under fodbold-EM i 2021. Og dét fællesskab, stadigt gentagende ”Vi er røde, vi er hvide”, tæller blandt det mest inkluderende, den så piedestalsatte danske fællessangskultur kan præstere, for kravet om tekstkendskab er begrænset, og fodboldengagementet kan være forsvindende lille, bare man synger med.

En anke mod bogen er, at formidlingen svinger mellem det akademiske og det anekdotiske på en uhensigtsmæssig måde. To kapitler er dedikeret til indbyrdes diskussioner mellem forfatterne, og et helt kapitel er forfatterens svar på ni spørgsmål om fællessang. Særligt sidstnævnte er malplaceret og bidrager ikke med andet end anekdotisk hyggesnak – og har i øvrigt allerede været bragt andetsteds. Enighed i ethvert (fællessangs-) aspekt er hverken muligt eller ønskværdigt, så behovet for at fremstå som to forfattersubjekter er fuldt forståeligt. Men det forstyrrer læseflowet, når vi pludselig er på fornavn med fageksperterne, ligesom den tilsyneladende direkte transskribering af indbyrdes samtale kommer til at fremstå på én gang ubearbejdet og performativ. Så er det, som om formen spænder ben for indholdet, og det bliver svært at gennemskue, om bogen helst vil være generel fællessangsformidling til interesserede entusiaster eller agere akademisk indgangsvinkel til emnet.

Ikke desto mindre er *Fællessang – fælles sag?* ubetinget en udgivelse, der er værd at fejre. Akkurat så klog og mangefacetteret, som man kunne håbe på. Teksten stiller nysgerrige spørgsmål og bærer åbenlyst præg af ønsket om at fortsætte den fællessangsfaglige samtale.